

5. Павлюк А. Щодо застосування механізмів стимулювання розвитку регіонів. – <http://www.niss.gov.ua/Monitor/November/10.htm>.

6. Закон України № 2542-III від 21 червня 2001 року “Бюджетний кодекс України”.

УДК 330.341.1:339

Л.В. ЛЕВКОВСЬКА

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

ОЦІНКА ДОСВІДУ СТИМУЛЮВАННЯ ТА НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОЮ СФЕРОЮ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

В умовах європейської інтеграції України й глобалізації світової інноваційної сфери ключовим питанням є пошук нових підходів, інструментів, методів, форм державного регулювання інноваційних процесів. На сучасному етапі циклічно-хвильового пошкваллення економіки першочерговою метою є забезпечення стабільності та інноваційного розвитку. Тільки шляхом удосконалення державного механізму регулювання інноваційних процесів в умовах глобалізації можна реалізувати інноваційну модель розвитку як загальну довгострокову стратегію.

Стратегією економічного і соціального розвитку України передбачається глибока модернізація економіки, підвищення її конкурентоспроможності на основі інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання. Досягнути якісно нового стану економічних відносин можливо лише засобами інноваційного потенціалу господарюючих суб'єктів за підтримки та регулювання з боку держави. Сьогодні найважливішим ресурсом економічного зростання є формування нової парадигми на базі використання нових знань та інновацій.

Останнім часом у світовій практиці все більше уваги приділяється розвитку так званої економіки знань, яка створює підґрунтя для інтенсивного формування інформаційного суспільства. Більшість економістів та експертів вважають, що економічне зростання можливе завдяки впровадженню в економіку нових ідей та розвитку нових технологій, які сприяють створенню більш ефективних виробництв.

Інновації є частиною науково-технічної, інноваційної та інвестиційної політики держави. Тому роль держави має полягати в розробці та реалізації державних стратегій і програм розвитку економіки, науково-технічної політики з метою створення сприятливих умов для розвитку науки і техніки.

Інноваційна діяльність як важливий чинник економічного зростання висвітлюється в наукових працях В. Александрової, О. Амоші, Л. Антонюка, Ю. Бажала, І. Белкіна, В. Гейця, В. Гусевої, О. Лапко, С. Кіреєва, Л. Осецького, В. Савчука, С. Соколенка, О. Федірко, О. Шнипко, М. Крупки, М. Чумаченка та інших.

Конкурентоспроможність національної економіки визначається темпами впровадження новітніх науково-технічних розробок, рівнем розвитку наукоємного виробництва, ефективністю та динамічністю інноваційних процесів. Сьогодні в забезпеченні економічного зростання більшості держав світу науково-технологічний розвиток відіграє провідну роль. Його підтримка на державному рівні здійснюється насамперед за допомогою визначення і реалізації державних пріоритетів науково-технологічного розвитку, що дає змогу концентрувати фінансові та людські ресурси для реалізації конкурентних переваг вітчизняного науково-технічного сектору та прогресивних технологічних структурних зрушень в економіці [1].

Протягом останніх десяти років практично всі розвинені держави здійснюють прогнозування науково-технологічного розвитку. Для довгострокового прогнозування розвитку науки і технологій в Японії, Німеччині, Великобританії, США, Франції тощо активно використовують програму "Форсайт" з метою визначення пріоритетів у цих сферах.

Результати прогнозів використовуються для формування національних міжнародних дослідницьких програм. Програми прогнозування стало ключовим елементом технологічної та інноваційної політики більшості розвинених держав. Одержані у процесі їхнього виконання результати не тільки визначають пріоритети при розподілі державних асигнувань, але й служать орієнтиром для науковців і бізнесових структур [2].

Світовий досвід показує, що поступальний соціально-економічний розвиток держави та її конкурентоспроможність на зовнішньому ринку (подолання технологічного відставання) забезпечується насамперед наявністю розвинутої національної інноваційної системи. Формування й ефективна взаємодія всіх елементів цієї системи є головною метою державної інноваційної політики. Державна інноваційна політика країни, як правило, не є власне вираженням певної теоретичної моделі, а являє собою заходи різної спрямованості. При цьому можна відзначити специфічність національних інноваційних політик, їх найважливіші напрями в різних країнах на сучасному етапі.

Принципово важливим при формуванні інноваційної політики є вибір головного вектора її руху, що дозволяє виділити дві основні моделі, що орієнтовані на:

- виконання науково-технічних програм і проектів загальнонаціонального значення. Головною метою є заохочення розвитку тих позитивних можливостей у галузях, що мають пріоритетне значення для країни;
- поширення науково-технічних знань з метою підвищення здатності освоювати нові технології, розширювати технологічні можливості галузей і сфер економіки. Найчастіше це стосується вдосконалення інноваційної інфраструктури.

Залежно від проведеної інноваційної політики країни світу можна розділити на три групи:

- країни, орієнтовані на лідерство в науці, реалізацію великомасштабних цільових проектів, що охоплюють усі стадії інноваційного циклу, як правило,

зі значною часткою науково-інноваційного потенціалу у військовій сфері (США, Великобританія, Франція);

- держави, які орієнтовані на створення сприятливого інноваційного середовища, оптимізацію всієї економіки (Німеччина, Швеція, Швейцарія);
- країни, що стимулюють нововведення шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйнятливості до досягнень світового науково-технічного прогресу, координації дій різних секторів у галузі науки й технології (Японія, Південна Корея).

Варто зазначити, що підходи до формування державної інноваційної політики в кожній країні відрізняються залежно від їх національних особливостей: Фінляндія – диверсифікованість економіки, Франція – створення більшої кількості малих технологічних фірм, США – підтримка реструктуризації національної економіки.

Сьогодні найважливішим фактором, що визначає рівень конкурентоспроможності національної економіки, є раціональний вибір пріоритетів науково-технологічного розвитку та ефективності входження в систему глобальних економічних зв'язків на основі створення інновацій загальносвітового застосування, що мають перспективні міжнародні ринки збуту.

Результати прогнозування розвитку науки й техніки на найближчі півтора десятиліття опублікувала корпорація RAND у доповіді Global Tehnology Revolution 2020. У цій доповіді, за прогнозами, лідерами у світовому науково-технічному прогресі залишатимуться країни Північної Америки, Західної Європи й Східної Азії. Очікується поліпшення показників у цій сфері в Китаї, Індії і країнах Східної Європи та погіршення – в Росії. Розрив між лідерами й технологічно відсталими країнами світу буде зростати [2].

Найбільшим потенціалом у створенні нових матеріалів і технологій, а також їхньому впровадженні у виробництво володіють США – 5,03 бала, Японія – 3,08, Німеччина – 2,12, Канада – 2,08, Швеція – 1,97, Великобританія – 1,73, Франція і Швейцарія – по 1,6 бала.

Росія виявилася першою серед усіх пострадянських держав і зайняла в підсумковому рейтингу 19-те місце (0,89 бала), Україна – відповідно 29-те (0,32), Білорусь – 30-те місце (0,29 бала) [3, 4].

Досить корисним і цінним видається поглиблене вивчення, а головне – практичне застосування досвіду країн, що найбільше використовують інноваційну активність як головний чинник економічного зростання. Слід особливо підкреслити значущість для України досвіду держав Європейського Союзу у створенні ефективно функціонуючої національної інноваційної системи. Це зумовлено: спільністю чинників, що перешкоджають інноваціям, і змінами характеру інноваційного процесу; необхідністю формування механізмів наднаціонального регулювання інноваційного розвитку в рамках Євросоюзу; спільністю територіальних меж, зовнішньоторговельною діяльністю, наявністю спільних проектів і міждержавних угод із європейськими країнами; можливістю запозичення європейського досвіду функціонування багаторівневої інноваційної системи [5].

Під час формування та функціонування національних інноваційних систем (НІС) розвинених країн спостерігаються такі закономірності:

- активна роль держави у цьому процесі, перехід від прямого управління до індикативного в міру становлення інноваційної економіки;
- збільшення обсягу нових знань, розвиток технологій, насамперед інформаційних і телекомунікаційних мереж;
- підвищення ролі регіонів у розвитку інноваційних процесів, при цьому інноваційна система розглядається як один з інструментів територіального розвитку.

Досвід передових країн свідчить, що прискорення соціально-економічного розвитку найефективніше відбувається в результаті реалізації інноваційної моделі. Тому створення національної інноваційної системи розглядається як одне із стратегічних завдань держав, що динамічно розвиваються.

Інноваційна система формується під впливом безлічі об'єктивних для країни чинників, зокрема її території, наявності природних і трудових ресурсів, особливостей історичного розвитку інститутів держави й форм підприємницької діяльності. Ці фактори є довгостроковими детермінантами напряму й швидкості еволюції інноваційної активності. Крім того, кожна НІС характеризується певною структурою і впорядкованістю, що припускають достатню стабільність інституційної взаємодії (при цьому в кожній країні складається національна конфігурація інституційних елементів).

В Україні є передумови для створення ефективної національної інноваційної системи, а саме:

- збережено значний інтелектуальний потенціал інноваційного розвитку;
- прийнято окремі законодавчі акти у сфері інноваційної діяльності;
- утворено частину елементів інноваційної інфраструктури;
- реалізується низка інноваційних та інвестиційних проектів.

Обраний нашою державою шлях до Євросоюзу потребує зближення та інтеграції національної економічної системи до систем країн ЄС. Це, у свою чергу, вимагає запровадження моделі розвитку, яка прийнята ЄС за базову, тобто моделі інноваційного розвитку [6].

Особливо важливим для розвитку національної економіки після її виходу з глибокого кризового стану є забезпечення її відтворювального інноваційного циклу на новій технологічній основі в умовах ринку, а також соціальної спрямованості цього відтворювального циклу з максимально ефективним використанням інноваційного потенціалу країни, внутрішніх та зовнішніх ресурсів, досягнення випереджаючих темпів динаміки розвитку порівняно з провідними країнами світу відповідно до напряму прогресу світової економіки.

Отже, національні інтереси України вимагають негайних та ефективних заходів, спрямованих на збереження її науково-технологічного потенціалу, забезпечення ефективнішого його використання для подолання кризових явищ в економічному та соціальному розвитку. Утвердження інноваційної моделі

розвитку національної економіки забезпечить її конкурентоспроможність та сталий розвиток. Тому перехід до неї поступово стає імперативом державної політики. Це полягає насамперед в ефективному правовому регулюванні відносин у сфері інновацій.

Література

1. Черваньов Д.М., Жиланська О.І. Науково-технічна конкурентоспроможність країни: підходи до визначення // *Наука на наукознавство*. – 2006. – № 1. – С. 15–27.
2. <http://www.k2kapital.com/useful/usf200410.html>.
3. <http://www.weforum.org/pdf/gcr/ExecSumm Final>.
4. <http://www.worldbank.org>.
5. Шарко М. Модель формування національної інноваційної системи України // *Економіка України*. – 2005. – № 8. – С. 25–30.
6. Гець В. М. Інноваційний шлях розвитку та економічне зростання // *Інноваційна Україна: Науковий збірник*. – К: НТУ "КПІ", 2005. – Вип. 7. – С. 38–42.
7. Иванова Н. И. Национальные инновационные системы. – М.: Наука, 2002. – 321 с.
8. *Управление наукой в странах ЕС / Под ред. Б. ван дер Вейка*. – М.: Наука, 1999. – Т. 1. – 217 с.
9. Інституційні засади вдосконалення державного управління інноваційними процесами та комерціалізацією інтелектуальної власності / Ноговіцин О., Луговський В., Волошин Н. та ін. // *Інтелектуальна власність*. – 2005. – № 10. – С. 4–10.

УДК 353:351.82

О.І. ШКУРАТОВ

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНФРАСТРУКТУРИ В РЕГІОНАХ

Забезпечення більшості галузей народного господарства об'єктами інфраструктури носить переважно територіальний характер, оскільки відповідні підприємства та заклади здатні забезпечити потреби обмеженої кількості суб'єктів господарювання, які функціонують на певній території, і виняток можуть становити електроенергетика, транспорт та дороги. Тому ступінь надання самостійності місцевим органам влади відіграє значну роль у забезпеченні інфраструктурою.

Економічні перетворення в Україні та інших державах з перехідною економікою супроводжувалися запровадженням демократичних засад прийняття рішень, що передбачав і збільшення рівня децентралізації органів місцевого управління. Крім того, порівняння ступеня фіскального федералізму у високорозвинених країнах, серед яких є як унітарні, так і федеративні, з державами з низьким рівнем розвитку привело економістів до думки, що децентралізація та економічне зростання позитивно пов'язані.